

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

เนื่องจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการเรียนรู้ระบบวัฒนธรรมที่แตกต่างและแยกส่วนจากชุมชน ดังนั้นการจะปรับเปลี่ยนให้การเรียนรู้วัฒนธรรมในโรงเรียนกับชุมชน มีการบูรณาการวัฒนธรรมในทิศทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยองค์ความรู้ ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบบโรงเรียน และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในชุมชน ตลอดจนรวมถึงกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมจากการเรียนรู้วัฒนธรรมในโรงเรียนและชุมชนด้วย ความรู้ดังกล่าว จึงเป็นประโยชน์ต่อการปรับทิศทางการเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมในโรงเรียนที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และเพื่อเป็นการแสวงหาทางออก ในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และโลกทัศน์ของการจัดการศึกษาสำหรับชนเผ่าอ่าข่า ให้สามารถดำรงตนเป็นคนไทยที่มีจิตสำนึกเป็นคนอ่าข่าได้ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าข่า ของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าข่าในระดับประถมศึกษา บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในด้านที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะและสังคม โดยทำการศึกษาภายใต้บริบทการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากโรงเรียน และการเรียนรู้วัฒนธรรมอ่าข่าจากชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิทยาการการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งใช้วิธีการศึกษาในระดับจุลภาคแบบการศึกษาเฉพาะกรณีเป็นวิธีการในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สำคัญ คือ ตัวผู้วิจัย ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาจากเอกสาร การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นระยะเวลา 6 เดือน การตีความข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นความรู้สึนึกคิดและการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก ทั้งจากในโรงเรียนและชุมชนนั้น ผู้วิจัยนำเสนอด้วยความเรียงแบบพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยขอแนะนำเสนอในแต่ละส่วนเป็นการสรุปผลการวิจัย ดังนี้

โรงเรียนทอฝัน

โรงเรียนทอฝันเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอยู่ในเขตรับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาของโครงการพัฒนาออยตุง โรงเรียนได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย เพื่อให้เด็กอ่าข่าบ้านปลายฟ้ามีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และมีจิตสำนึกเป็นคนไทยได้ 42 ปีแล้ว โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาของโรงเรียน คือ "มุ่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีพัฒนาการความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลายได้อย่างมีความสุข"

ปัจจุบันโรงเรียนทอฝัน มีจำนวนบุคลากรประจำ 5 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 1 คน และมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 93 คน เป็นนักเรียนชาย 42 คน นักเรียนหญิง 51 คน นักเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นคนอ่าข่า มีเพียง 3 คนเท่านั้นที่เป็นคนไทยใหญ่ การดำเนินงานการเรียนการสอนนั้นโรงเรียนจะปฏิบัติตามแผนบริหารงานโรงเรียน 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานธุรการ-การเงิน-พัสดุ งานบุคลากร และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจากงานทั้ง 6 งานนี้ โรงเรียนได้มีการกำหนดโครงการตามงาน 12 โครงการ คือ โครงการอ่านออกเขียนได้ โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โครงการปรับปรุงแหล่งการเรียนรู้ โครงการสืบสานวัฒนธรรมอ่าข่า โครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลา โครงการส่งเสริมหัตถกรรมน้ำเต้าทอง โครงการนิเทศภายใน โครงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน โครงการส่งเสริมสุขภาพ โครงการช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน โครงการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และโครงการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

การดำเนินการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนนั้น โรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลัก โดยแบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 4 กลุ่มประสบการณ์ คือ กลุ่มเครื่องมือการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ภายในโรงเรียนครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน จะเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมและเป็นกันเองมากพอสมควร ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนและชุมชนจะเป็นความสัมพันธ์ทั้งด้านลบและด้านบวก ซึ่งความสัมพันธ์ทั้งสองลักษณะนี้ได้ส่งผลต่อการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนและงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามโรงเรียนมิได้จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กอ่าข่ารัก ภูมิใจ และต้องการสืบทอดวัฒนธรรมของชนอ่าข่าแต่อย่างใด

ชุมชนอำเภอบ้านปลายฟ้า

ชุมชนอำเภอบ้านปลายฟ้า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากเขตมณฑลกุ๋ก้อ แคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศจีน และเกิดความอดอยากยากแค้น โดยมี นายแสนบรรพต เซอหมือ เป็นผู้นำอำเภอดระกุลเบียงกาถู๋และดระกุลเซอหมือถู๋ ส่วนนายเคอฉะ หม่อเป๊ะถู๋ เป็นผู้นำอำเภอดระกุลหม่อเป๊ะถู๋ ให้เข้ามาสู่ประเทศไทย ตามเส้นทางแถบบริเวณเทือกเขานางนอน ในปี พ.ศ. 2485

ปี พ.ศ. 2519 ชาวอำเภอบ้านปลายฟ้า ได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ทางกรมได้เปลี่ยนบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง มาเป็นบัตรประจำตัวประชาชน พร้อมทั้งได้จัดทำทะเบียนราษฎร (ทร.14) ให้ด้วย และต่อมาในปี พ.ศ. 2529 ชาวอำเภอบ้านปลายฟ้า ได้รับการเปลี่ยนแปลงสัญชาติจากสัญชาติอีก้อมาเป็นสัญชาติไทย และมีการใช้ชื่อ-นามสกุลไทยนับแต่นั้นมา ปัจจุบันหมู่บ้านปลายฟ้าเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง(อพป.) ในเขตรับผิดชอบของตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยบ้านเรือนจำนวน 83 หลังคาเรือน 126 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 455 คน เป็นเพศชาย 227 คน หญิง 218 คน ซึ่งประชากรเหล่านี้อาศัยอยู่รวมกันภายในพื้นที่หมู่บ้าน 4,800 ไร่ การอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2503 การมีมอนเขาสลับซับซ้อนไปด้วยถ้ำน้อยใหญ่ 27 ถ้ำ และการมีห้วยน้ำแลงและห้วยน้ำจ้องไหลผ่านตลอดปี ได้ส่งผลให้ลักษณะภูมิอากาศของหมู่บ้านปลายฟ้ามีช่วงฤดูหนาวและฤดูฝนที่ยาวนานกว่าฤดูร้อน

ความสงบสุขและความร่มเย็นของชุมชนอำเภอบ้านปลายฟ้าเกิดจากการนำ "กฎของอำช่า" และ "กฎหมาย" มาใช้เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ผู้นำทางศาสนาและผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของหมู่บ้าน ส่วนสังคมครอบครัวนั้น ครอบครัวอำเภอบ้านปลายฟ้าจะมีการนับสายเลือดทางเดียว คือ นับสายเลือดทางฝ่ายบิดา ดังนั้นบิดาจึงมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว และจากความต้องการสืบสกุลจึงทำให้บุตรชายมีความสำคัญมากกว่าบุตรหญิง ส่วนอาชีพหลักของชุมชนบ้านปลายฟ้า คือ การประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีลิ้นจี่และกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับครอบครัวมากที่สุด

การถ่ายทอดวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ และสืบทอดเผ่าพันธุ์ของชาวอำเภอบ้านปลายฟ้าจึงเป็นไปอย่างเรียบง่าย โดยมีระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่กำหนดขึ้นโดยบรรพบุรุษผ่านการบอกเล่าจากปู่ถึงพ่อ จากพ่อถึงลูกและคนอื่น ๆ ดังนั้นกลวิธีในการสอนและการเรียนรู้จึงเริ่มต้นจากครอบครัว โดยมีปู่ ย่า พ่อ และแม่รับหน้าที่เป็นแบบอย่างและสั่งสอนลูกหลานต่อไป อย่างไรก็ตามจากการที่ชุมชนมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของสาธารณูปโภคที่รัฐเป็นผู้จัดหาให้ เช่น ถนน(พ.ศ. 2535) ไฟฟ้า(พ.ศ. 2535) และโทรศัพท์(พ.ศ.

2543) สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนอำเภอบ้านปลายฟ้ารับการเปลี่ยนแปลง ที่แพร่หลายอย่างได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ทั้งจากทางวิทยุ โทรทัศน์ และผู้คนที่เข้ามาติดต่อ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านปลายฟ้าจึงส่งผลกระทบต่อเด็ก ๆ ในชุมชนโดยตรงอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

กระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอำเภอบ้านปลายฟ้า

1. การบูรณาการวัฒนธรรมด้านการดำรงชีพ

วัฒนธรรมด้านอาหาร

การรับประทานอาหารของเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้า อยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่าย ซึ่งเป็นไปตามที่ครอบครัวของแต่ละคนได้จัดหาไว้ให้ แหล่งอาหารในการบริโภคจึงได้มาจากการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การหาของป่า และการซื้อหาในสวนที่ผลิตเองไม่ได้ เช่น เกือบ ผงชูรส ซอสปรุงรส และอื่น ๆ อาหารที่เด็ก ๆ รับประทานจะต้องมีการปรุงให้สุกเสียก่อน รสชาติอาหารจะเน้นหนักไปทางรสจืดและเค็ม กับข้าวแต่ละมื้อประกอบด้วยเพียง 1-2 ชนิด วิธีการปรุงก็จะง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีการใช้เตาแก๊สแทนเตาฟืนและเตาถ่าน อาหารที่เด็ก ๆ มีโอกาสได้กินมากที่สุดจึงเป็นไข่ ผัก และน้ำพริกมะเขือเทศ ในแต่ละวันเด็ก ๆ จะได้รับประทานอาหาร 3 มื้อ คือ รับประทานอาหารเช้าในช่วงเวลา 06.30 - 07.00 น. มื้อกลางวัน 11.30 - 12.00 น. และมื้อเย็น 18.00 - 19.00 น. เด็ก ๆ ชอบการรับประทานอาหารร่วมกันกับครอบครัว โดยนั่งล้อมวงชั้นโตก มีการใช้ช้อนและตะเกียบเป็นอุปกรณ์สำหรับตักอาหาร การได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมอาหารจากโรงเรียน ทำให้เด็ก ๆ รู้จักการใช้ช้อน-ช้อม และมีมารยาทในการรับประทานอาหารมากขึ้น งานครัวจึงเป็นงานที่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ใกล้ชิดและพูดคุยกับสมาชิกภายในครอบครัว และเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้เด็ก ๆ ได้ฝึกความเป็นระเบียบ ความอดทน เกิดความรู้และมีเทคนิคต่าง ๆ ในการประกอบอาหาร

วัฒนธรรมการแต่งกาย

ชุดแต่งกายที่เต็มยศของหญิงอำเภอบ้านปลายฟ้าจะมีส่วนประกอบ ความยุ่งยากในการสวมใส่ และความอลังการมากกว่าชุดแต่งกายของชาย ซึ่งชุดแต่งกายของหญิงอำเภอบ้านปลายฟ้าจะบ่งบอกถึงความสวยงามและความรู้มรรยาด้วยสีลัน ส่วนชุดแต่งกายของชายนั้น จะบ่งบอกถึงความเรียบง่าย และเท่ ปัจจุบันการแต่งกายของเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้า ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน เด็ก ๆ นิยมชมชอบในชุดเสื้อผ้าตามสมัยนิยม เนื่องจากความสะดวกในการซื้อหาของพ่อแม่และ

มีราคาถูก ส่วนชุดอ่าข่านั้น เด็ก ๆ จะนำมาสวมใส่ก็เฉพาะในบางโอกาสเท่านั้น เช่น งานประเพณีสำคัญ ๆ ในหมู่บ้าน หรือเมื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแสดงในงานต่าง ๆ การสวมใส่ชุดอ่าข่าแต่ละครั้ง มิได้สร้างความภาคภูมิใจ ในคุณค่าของความเป็นมาของวัฒนธรรม การแต่งกายของชนเผ่าอ่าข่าแต่อย่างใด เด็ก ๆ มองว่าชุดอ่าข่าทำให้บุคคลอื่นรับรู้สถานภาพของตน เด็ก ๆ จึงเกิดความรู้สึกอาย ประหม่า และไม่ต้องการสวมใส่ชุดอ่าข่า เด็ก ๆ ทั้งชายและหญิงในหมู่บ้านปลายฟ้า จึงมีการแต่งกายด้วยชุดแต่งกาย 2 ประเภท คือ 1) ชุดตามสบาย เป็นชุดเสื้อผ้าที่เด็ก ๆ มักสวมใส่เป็นประจำในขณะที่อยู่ที่บ้าน อันได้แก่ เสื้อยืด เสื้อเชิ้ต กางเกงวอร์ม กางเกงยีนส์ กางเกงผ้ายัด และรองเท้าแตะ 2) ชุดพิธีการ เป็นชุดเสื้อผ้าที่เด็ก ๆ มีความจำเป็นต้องสวมใส่แม้กระทั่งในบางโอกาสที่เด็ก ๆ ไม่ต้องการสวมชุดเหล่านี้ ได้แก่ ชุดนักเรียน ชุดพลະ ชุดลูกเสือ/ยุวกาชาด ชุดม่อฮ่อม และชุดอ่าข่า อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าชุดพลະจะเป็นชุดเสื้อผ้าที่เด็ก ๆ ชอบสวมใส่และสวมใส่บ่อยมากที่สุด

2. การบูรณาการวัฒนธรรมด้านภาษา

ภาษาอ่าข่าที่ใช้ติดต่อสื่อสารในหมู่บ้านปลายฟ้ามีเพียงภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน ภาษาพูดของชนอ่าข่าบ้านปลายฟ้า เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต ในกลุ่มทิเบต-พม่า สาขาโลโล สำเนียงพูดของอ่าข่าบ้านปลายฟ้ามี 3 สำเนียง คือ สำเนียงโจวกอ(กลุ่มผานฮีอ่าข่า) สำเนียงอาจอ(กลุ่มอู่ไ้้อ่าข่า) และสำเนียงอาเคอ(กลุ่มลอมืออ่าข่า) การออกเสียงจะมีเสียงสูงต่ำ และมีพยัญชนะตัวสุดท้ายออกเสียงควบกล้ำ การเรียงคำในประโยคจะเป็นแบบประธาน - กรรม - กริยา เด็ก ๆ ในชุมชนบ้านปลายฟ้ามีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสารได้ 2 ภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอ่าข่า โดยพบว่าเด็ก ๆ มีการใช้ภาษา 4 ลักษณะ คือ ภาษาอ่าข่า ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาอ่าข่าปนภาษาไทย และภาษาไทยปนภาษาอ่าข่า ในการใช้ภาษาแต่ละประเภทนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานที่และความสัมพันธ์ของคู่สนทนา ซึ่งพบว่าจะนิยมการพูดภาษาไทยปนภาษาอ่าข่ามากที่สุด และมีแนวโน้มว่าเด็ก ๆ อ่าข่าบ้านปลายฟ้าจะพูดภาษาไทยมากกว่าภาษาอ่าข่าในอนาคต ส่วนการสนทนาของเด็ก ๆ จะเป็นการพูดคุยสนทนาเพื่อการซักถาม การช้กถาม การแสดงความเห็น การหยอกล้อ การสั่ง/อ้อนวอน การช้กชวน การแนะนำ การเตือน การขอ การเรียก และการบอกลา

3. การบูรณาการวัฒนธรรมด้านศาสนา

อำเภอบ้านปลายฟ้ามีความเชื่อว่า "อะเพ่วหมี่แย" ผู้เป็นเทพเจ้าสูงสุด เป็นผู้ก่อกำเนิดร่างกายของมนุษย์ พวกเขาเชื่อว่าคนและผีมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด โลกของคนกับโลกของผีจึงเป็นจินตนาการที่สะท้อนซึ่งกันและกัน ผีของคนอำเภอฟ้ามี 2 ประเภท คือ ผีภายนอกและผีภายใน ผีภายในมีหน้าที่คอยปกป้อง คุ้มครอง และให้พรแก่ลูกหลาน ส่วนผีภายนอกจะเป็นผีร้ายมากัดกินมนุษย์ เป็นสาเหตุให้เกิดการเจ็บป่วยและเกิดเรื่องร้าย ๆ ภายในหมู่บ้าน ผีในความเชื่อของคนอำเภอฟ้าไม่ได้มีเฉพาะผีที่เกิดจากคนตายเท่านั้น แต่ยังมีผีประเภทที่เป็นคนด้วย คือ "แพะเข้อ" (ผีปอบ/กระสือ) และ "ลาเพี้ยะ" นอกจากนี้แล้วอำเภอฟ้ายังเชื่อในเรื่อง "วิญญาณ" ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีวิญญาณสิงสถิตย์อยู่ ซึ่งวิญญาณนี้จะมี 3 ประเภท คือ วิญญาณคนเป็น "ละล้า" วิญญาณคนตายโหง "ชะซี่" และวิญญาณคนตายดี "หนุ่มซี่" สำหรับผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะประกอบไปด้วย ผู้นำศาสนา หมอผี และคนทรง ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมของหมู่บ้านปลายฟ้าจะมี 2 ประเภท คือ 1) ประเพณีและพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับการผลิต 21 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว พิธีอยู่กรรมไม่จุดไฟ พิธีถอนขนไก่ พิธีสร้างประตูคุ้มครองหมู่บ้าน พิธีสร้างและบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ พิธีปลุกข้าวต้นแรก พิธีไว้อาลัยสัตว์ พิธีจับดวงดิน พิธีบูชาเจ้าที่ไร่ พิธีประเพณีปีใหม่ไล่ชิงช้า พิธีอยู่กรรมวันแซร์ พิธีเชิดชูอดีตผู้นำ พิธีประเพณีชนไข่ พิธีอยู่กรรมวันหมู พิธีไล่ผี พิธีจับตักแตน พิธีกินข้าวใหม่ พิธีเกี่ยวข้าวครั้งสุดท้าย และพิธีประเพณีปีใหม่ลูกช่าง 2) ประเพณีและพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับชีวิต 4 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมการเจ็บไข้ได้ป่วย พิธีกรรมการแต่งงาน และพิธีกรรมการตาย

การบูรณาการวัฒนธรรมศาสนาด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของเด็ก อำเภอฟ้าจึงพบว่า เด็ก ๆ มีความเชื่อและประพฤติปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ตามแบบบรรพบุรุษที่เคยนับถือต่อ ๆ กันมาควบคู่ไปกับการนับถือพุทธศาสนา แต่เด็ก ๆ มีความเชื่อและความศรัทธาต่อบรรพบุรุษเสื่อมลง เนื่องจากเด็ก ๆ มองว่า ผีบรรพบุรุษมิได้เป็นสิ่งที่คอยปกป้อง คุ้มครองช่วยเหลือ แต่เป็นสิ่งที่น่ากลัว ชั่วร้าย คอยหลอกหลอนและตามทำร้าย การประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษจึงมิได้เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณอีกต่อไป หากแต่เป็นไปเพื่อการแสดงถึงความกตัญญูแก่เวทที่ต่อบรรพบุรุษ พิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันจึงมีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนของพิธีกรรม สิ่งของเครื่องใช้สำหรับการเซ่นไหว้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้แล้วเด็ก ๆ ยังรับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมบางส่วนของคนไทยเป็นของคนอำเภอฟ้าด้วย อาทิเช่น ประเพณีวันสงกรานต์ การเข้าวัดฟังธรรม และการทำบุญตักบาตร

4. การบูรณาการวัฒนธรรมด้านศิลปะ

ศิลปะการเล่น

การเล่นของเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้าในอดีต มีโครงสร้างที่เกี่ยวข้องและผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแนบแน่น ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ในการเล่นที่ผลิตเองจากวัสดุธรรมชาติภายในหมู่บ้าน รวมถึงวิธีการเล่นที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทำมาหากิน และการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเข้าศึกษาในโรงเรียนทำให้การเล่นของเด็กเปลี่ยนไป แม้จะยังคงมีการเล่นที่มีความเป็นพื้นบ้านตามความเป็นอยู่อย่างเดิมหลงเหลืออยู่บ้าง เช่น การเล่นหมากเก็บ การเล่นสร้างบ้าน การเล่นเป่ายาง หรือการเล่นกระโดดค่าง แต่ก็พบว่าการเล่นดั้งเดิมแท้ ๆ ของชนอำเภอบ้านปลายฟ้า เช่น การเล่นลูกสะบ้า และการเล่นรถสามล้อไม้ ได้สูญหายไปจากวิถีการเล่นของเด็ก ๆ ไปอย่างสิ้นเชิง และมีการเล่นแปลกใหม่ที่เด็ก ๆ ได้เล่นอย่างสนุกสนานไม่แพ้เด็กในเมือง คือ การเล่นเกมส์กด ปืนกล ตุ๊กตา เกมบอย และอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ การเล่นของเด็ก ๆ ในหมู่บ้านปลายฟ้าที่ค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การเล่นในพิธีกรรม 5 ชนิด ได้แก่ การเล่นไล่ชิงช้า การเล่นลูกข่าง การเล่นไล่ผี การเล่นตะเกียบ และการเล่นชนไข่ 2) การเล่นในชีวิตประจำวัน 27 ชนิด อาทิเช่น การเล่นงวงจักร การเล่นกระโดดค่าง การเล่นกระต่ายขาเดียว การเล่นเกมกดและเกมบอย การเล่นตั้งกระป๋อง และอื่น ๆ

ศิลปะนิทาน

ปัจจุบันนิทานพื้นบ้านของชนอำเภอบ้านปลายฟ้า มีหลงเหลือให้ได้ฟังน้อยมาก เนื่องจากการตายจากของผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเป็นนักเล่านิทานประจำหมู่บ้าน เด็ก ๆ จึงหันไปนิยมฟังนิทานไทย นิทานญี่ปุ่น และนิทานฝรั่งมากกว่าฟังนิทานพื้นบ้านอำเภอบ้านปลายฟ้า ความจริงแล้วนิทานปรัมปราของชาวอำเภอบ้านปลายฟ้าเป็นประวัติศาสตร์ ที่ได้ผสมผสานรวมกันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของชาวอำเภอบ้านปลายฟ้า นิทานพื้นบ้านอำเภอบ้านปลายฟ้าจึงเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงคุณงามความดีและวีรกรรมของบรรพบุรุษ ความรัก ความสามัคคีภายในครอบครัว ความซื่อสัตย์ต่อญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและบุคคลอื่น ตลอดจนรวมทั้งยังเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอย่างปาฏิหาริย์จากความยากจนไปสู่ความร่ำรวย นอกจากนั้นแล้วนิทานพื้นบ้านอำเภอบ้านปลายฟ้ายังเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชาวอำเภอบ้านปลายฟ้าเข้มแข็งและมีความจงรักภักดี ทั้งยังปลูกฝังความเชื่อทางศาสนา เพื่อกระตุ้นให้ชาวอำเภอบ้านปลายฟ้าหันเห็ดเผชิญหน้ากับความยากลำบากในชีวิตประจำวัน

ศิลปะดนตรี

ชนอำเภอบ้านปลายฟ้ามีชีวิตตั้งเสียงเพลง เพลงคือชีวิต และชีวิตคือเพลง บทเพลงพื้นบ้าน "อะซิกู้" ของชนอำเภอบ้านปลายฟ้า จึงเป็นการสื่อภาษาแทนภาษาพูดและภาษาใจได้เป็นอย่างดี เครื่องดนตรีของชนอำเภอบ้านปลายฟ้ามี 3 ชนิด คือ 1) เครื่องดีด ได้แก่ พิณ "เต็ม" 2) เครื่องตี ได้แก่ กลอง "ต๋อง" ฉาบ, ฉิ่ง "จะเล้" และกระบอกไม้ไผ่ "บ่อช่อง" 3) เครื่องเป่า ได้แก่ ขลุ่ย "อู่ลู่" แหม่ลี บอเลาะ" การเป่าใบไม้ "พิปะ" และแคนน้ำเต้า "ลาเย" เสียงดนตรีและเสียงเพลง จึงเป็นสัญลักษณ์อันแสดงถึงความสุขในยามพักผ่อน และความโศกเศร้าจากการสูญเสีย ปัจจุบันเมื่อบทเพลงพื้นบ้านเลือนหายไปจากหัวใจของเด็ก ๆ โดยหันมาฟังเพลงสากลฝรั่ง เพลงไทยลูกทุ่ง เพลงไทยลูกกรุง และเพลงไทยสากลแทนนั้น คนอำเภอกลุ่มหนึ่งก็ได้แต่งเพลงอำเภอบ้านปลายฟ้าขึ้นมาทดแทนเพลงพื้นบ้านที่ฟังเข้าใจยาก โดยมีการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ทำนองและเนื้อร้องเร้าใจ แต่อย่างไรก็ตามเพลงไทยที่ได้ฟังจากวิทยุและโทรทัศน์ มีอิทธิพลต่อการร้องและฟังเพลงของเด็กมาก

5. การบูรณาการวัฒนธรรมด้านสังคม

ครอบครัวของชุมชนอำเภอบ้านปลายฟ้าจะมีขนาดใหญ่ โดยที่แต่ละครัวเรือนจะประกอบด้วยสมาชิก 3 ช่วงอายุ คือ รุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก และรุ่นหลาน การสืบสกุลจะเป็นการสืบสายสกุลทางสายบิดา ภายในครอบครัวบุรุษเป็นผู้นำและสตรีเป็นผู้ตาม บิดาจึงเป็นหัวหน้าครอบครัว และอาชีพของบิดาจะเป็นตัวกำหนดฐานะหรือจุดยืนของครอบครัว ภายในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ในรูปแบบภรรยาเคารพสามี บุตรเคารพบิดามารดา และน้องเล็กเคารพพี่ใหญ่ จึงทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เต็มไปด้วยไมตรีจิต ความรัก ความใกล้ชิด ความคุ้นเคย ความสนิทสนม และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หากแต่ความสัมพันธ์เหล่านี้ ในปัจจุบันเริ่มจางหายไปจากชุมชนบ้างแล้ว เมื่อเด็ก ๆ เริ่มห่างเหินจากพ่อ แม่ ผู้อาวุโสไม่ได้รับความเคารพนับถือ และการยอมรับ รวมถึงการที่เด็ก ๆ ไม่ได้ให้ความเกรงกลัวต่อพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่เท่าที่ควร เป็นสิ่งที่น่าคิดว่า ระบบประชาธิปไตยในโรงเรียน ความกดดันทางด้านเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตประจำวันของครอบครัว รวมถึงสภาพการณ์ทางด้านสังคมวัฒนธรรมเทคโนโลยี ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ดังนั้นการบูรณาการวัฒนธรรมของเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้า ภายใต้วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอำเภอบ้านปลายฟ้าที่ต้องการความสมดุลนั้น ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการจึงได้แก่ การศึกษา สภาพแวดล้อม และความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีรูปแบบของ

การบูรณาการวัฒนธรรมเพื่อให้ได้ “วัฒนธรรมใหม่” 2 ลักษณะ คือ การปรับใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมอำเภอ และการรับเอาอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย โรงเรียนจึงมีความสำคัญในการช่วยให้เด็กอำเภอเกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถ “คัดเลือก” วัฒนธรรมที่ดีงาม เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมมาสู่วิถีปฏิบัติ ฉะนั้นการจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงควรเป็นไปในลักษณะที่เอื้อต่อการคงอยู่ของระบบวัฒนธรรมอำเภอ สัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการ และความสนใจของเด็กและชุมชน โดยการจัดทำ “หลักสูตรเฉพาะกาล” สนองตอบ เพื่อนำพาไปสู่การสร้างเด็กอำเภอให้เป็นผู้ที่มีความเป็น “อำเภอ” และมีจิตสำนึกในความเป็น “พลเมืองไทย” อันจะทำให้เด็กอำเภอสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมไทย ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่จะยังคงดำเนินต่อไปได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ได้คำตอบเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอำเภอ ของเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้าด้านการดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะ และสังคม เพื่อการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นชนอำเภอ ภายใต้วัฒนธรรมบูรณาการในบริบทที่การศึกษา สภาพแวดล้อม และความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งได้นำพาสังแปลกใหม่และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เข้าไปสู่วิถีชีวิตของผู้คนในหมู่บ้านปลายฟ้าอย่างไม่ขาดสาย นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้นี้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้วัฒนธรรมเดิมที่เคยใช้ให้ความหมายและจัดระเบียบความสัมพันธ์ ทั้งระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ไม่เพียงพอที่จะให้คำอธิบายในชีวิตปัจจุบันได้อย่างเข้มแข็งและสอดคล้องอีกต่อไป เด็กอำเภอจึงได้เปิดรับวัฒนธรรมไทยเข้ามาช่วยเพิ่มเติมวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขา โดยผ่านกระบวนการเลือกสรรความหมาย ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ที่แต่ละคนเผชิญอย่างแตกต่าง รวมทั้งมีกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีคิด วิถีปฏิบัติของตน อันแสดงถึงศักยภาพในการบูรณาการวัฒนธรรมของพวกเขาอย่างมีศักดิ์ศรี และมีอัตลักษณ์ของกลุ่มตนได้เป็นอย่างดี นโยบายการทำให้เป็นแบบอำเภอ ของเด็กอำเภอในการบูรณาการวัฒนธรรมไทยไปแทนที่วัฒนธรรมอำเภอ จึงไม่ได้ถูกนำเข้าไปแทนที่วัฒนธรรมอำเภอเดิมทั้งหมด แต่พวกเขาได้มีการเลือกสรรคุณค่า ความหมาย หรือสัญลักษณ์บางตัวเข้าไปเชื่อมโยงและจัดเรียงความหมายใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งเลือกที่จะจัดวัฒนธรรมอำเภอที่หมดพลัง หรือไม่มีความหมายในชีวิตปัจจุบันแล้วออกไป วัฒนธรรมบูรณาการจึงเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มคุณค่า เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ในโลกของเด็กอำเภอมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และสามารถสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์อำเภอ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้

ความสามารถในการบูรณาการดังกล่าว จึงเป็นไปเพื่อการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อำชานั่นเอง

ประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาและนำมาอภิปรายผลในครั้งนี้จึงแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ การจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาของรัฐบาลไทย และการอ้างไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของเด็กอำช่า ยุค ศรีอาริยะ (2542) ได้กล่าวว่า "ชีวิตมิใช่เกิดขึ้นโดยมีจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ และเป้าหมายก็มีสิ่งที่ดีติดมากับชีวิต แต่เป็นสิ่งที่ควรกำหนดให้แก่ชีวิต ถ้าฟังชีวิตเองก็คือความเป็นอยู่ ชีวิตที่มีจุดหมายก็คือ ชีวิตที่มีการศึกษา ความอุดมทางความรู้และปัญญาจึงเป็นรากแห่งชีวิต ชีวิตที่มีรากมั่นคงและหลากหลาย จึงเป็นฐานแห่งชีวิตที่ยั่งยืน" ความต้องการฐานแห่งชาติที่มั่นคงและยั่งยืน ได้ทำให้เกิดนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาอย่างจริงจังในยุคทศวรรษที่ 50 เนื่องจากรัฐบาลไทยเริ่มหันมาสนใจปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดน ปัญหาชาวเขา ปัญหาการปฏิวัติสังคมนิยมจีน และปัญหาสภาพความไม่มั่นคงทางการเมืองในประเทศพม่าและลาว ดังนั้นเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่บริเวณชายแดนไทย กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนจึงถูกตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2496 (เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, 2541) และจากความต้องการนำนโยบายไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จึงได้มีการประสานความสัมพันธ์อันดีกับชาวเขาที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว โดยการขยายโครงการจัดตั้งโรงเรียนไทยให้แก่ชาวเขา ในมิตินี้การศึกษาจึงถูกมองว่า มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความจงรักภักดีต่อประเทศไทย ให้มีค่านิยมไทยและจะช่วยแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การศึกษาที่จัดให้แก่ชาวเขาจึงเป็นไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของประเทศชาติ แต่ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของชาวเขา รวมถึงระบบการศึกษาที่จัดให้นั้นก็ไม่ได้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เป็นจริงของสังคมชาวเขา แต่มุ่งครอบงำชาวเขาให้พึ่งพิงและลุ่มหลงในวัฒนธรรมไทย และผลักดันผู้คนในชุมชนให้ออกจากท้องถิ่น แทนการสร้างคนให้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ในลักษณะที่สอดคล้องกับภาวะวิสัยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของรัฐบาลไทยนั้น หากมองอย่างผิวเผิน การเรียนการศึกษาในระบบตามโรงเรียนนั้นดูดี ทนสมัย แต่เมื่อพินิจให้ลุ่มลึกแล้วจะเห็นในสิ่งตรงข้าม คือ หาได้ทำให้เยาวชนฉลาดขึ้นไม่ หากแต่กลับขาดความเป็นมนุษย์และฉลาดน้อยลง เพราะสิ่งที่เล่าเรียนจากโรงเรียนนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องไกลตัว หรือเรื่องเฉพาะที่ต้องใช้ความจำมากกว่าความคิดความเข้าใจ การศึกษาในระบบจึงกลายเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่า เป็นสิ่งที่สมบูรณและจบในตัว เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีอนาคตเป็นใหญ่เป็นโตได้ จึงทำให้ความเป็นคนหรือมนุษย์หมดไป เนื่องจากการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualism) และสร้างสำนึกความไม่ทัดเทียมกันให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการขัดกับธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม เพราะการเป็นมนุษย์ได้นั้น จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นจึงจะมีชีวิตรอดได้

โดยธรรมชาติและความเป็นจริงนั้น การศึกษาสำหรับเด็กอ่าชาจึงต้องเป็นสิ่งที่สัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกับการอบรมทางสังคม (Socialization) เพราะเป็นเรื่องที่ต้องนำเอาความรู้จากการเรียนนั้นมาสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในกลุ่มหรือสังคม การเรียนรู้จากกระบวนการอบรมทางสังคม จึงเป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือในระบบนิเวศเดียวกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะทำให้มนุษย์คิดอย่างมีสติปัญญา เพราะการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัว สัมผัสได้ ทดสอบได้และสัมพันธ์ได้ จะทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่นในท้องถิ่นเดียวกันมากขึ้น ความก้าวหน้าหรือการอยู่รอดร่วมกันทางสังคม ของคนในท้องถิ่นจะเกิดขึ้นอย่างมีพลังเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ก็ต่อเมื่อคนสามารถนำเอาการเรียนรู้จากการศึกษาในโรงเรียน มาเชื่อมโยงกับประสบการณ์และการอบรมทางสังคมในท้องถิ่นนั่นเอง และบุคคลที่ทำหน้าที่ในเรื่องการศึกษาและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในท้องถิ่นที่ดีที่สุด จึงกลายเป็นครูที่มีชีวิตอยู่ร่วมกับเด็กนักเรียนในชุมชน เป็นผู้ที่มิวฒุมิภาวที่แลเห็นและเข้าใจชีวิตวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น และขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่จะสอนและให้ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ในโรงเรียนแก่เด็ก ๆ ด้วย ฉะนั้นเมื่อครูทำให้เด็กเรียนรู้โดยการใช้ความคิดมากกว่าการท่องจำในสิ่งที่ระบุไว้ในหลักสูตร โดยการนำเอาประสบการณ์ชีวิตที่เรียนรู้จากการอบรมทางสังคม อันเป็นเรื่องใกล้ตัวมาสัมพันธ์กับการเรียน การศึกษาในโรงเรียน การเรียนรู้และคิดเป็นของเด็กก็จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นในตัวเอง และผลที่ตามมาก็คือ จะเป็นการปลดปล่อยให้เด็กมีความเป็นอิสระในการใช้ความคิดริเริ่ม เพื่อให้เด็กรู้จักตนเองและรู้จักความเป็นมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในชุมชนท้องถิ่น และในที่สุดสำนึกรักท้องถิ่น (Sense of belonging) ก็จะมีพัฒนาขึ้นในพฤติกรรมของเด็ก

การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม จึงเป็นแนวทางการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งสำหรับเด็กอ่าชาที่ไม่ควรมองข้าม เพราะการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม คือ รูปแบบการจัดการศึกษาที่ให้คุณค่าแก่ความเป็นพหุนิยมทางวัฒนธรรม และปฏิเสธทัศนคติที่ว่า โรงเรียนควรจะหลอมละลายความแตกต่างทางวัฒนธรรม และระลึกว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นเป็นความจริงของชีวิตในสังคมโลก Grillo (1998) มองว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่คอยย้ำว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ซึ่งควรจะรักษาไว้และขยายวงกว้างออกไป โดยการรับรองหลักเกณฑ์ของพหุนิยมทางวัฒนธรรมว่า ไม่มีโมเดลหนึ่งเดียวในสังคมโลก พหุนิยมทางวัฒนธรรมจึงเป็นมากกว่าการปรับตัวชั่วคราว เพื่อที่จะทำให้ชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และเชื้อชาติสงบลง และยังเป็นแนวคิดที่มุ่งหมายจะไปสู่ความรู้สึกตระหนักถึงการดำรงอยู่ และความเป็นหนึ่งเดียวของสังคมทั้งหมด อันมีรากฐานอยู่บนความเข้มแข็งของทุกส่วน

ดังนั้นหลักการเบื้องต้น โรงเรียนและชุมชนจึงควรให้การปลูกฝังความรู้สึกเคารพและให้เกียรติทุก ๆ วัฒนธรรม และมองว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมมิใช่ลักษณะแปลกแยกทางสังคมที่เราควรมีความรู้สึกชิงชังรังเกียจแต่อย่างใด แต่ควรมองว่าเป็นเสมือนวิถีทางการดำเนินชีวิตร่วมกัน จึงควรพึงพอใจต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมและพยายามที่จะเรียนรู้จากความแตกต่างนี้ โดยการปรับเปลี่ยนการศึกษาให้สอดคล้องทั้งกับเป้าหมายและกับวิธีการ กับผู้เรียนและกับครูผู้สอน ซึ่งหมายถึง การใส่ใจเป็นพิเศษต่อความต้องการทางวัฒนธรรมของตัวเด็กเอง การสอนจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ หากละเลยความคาดหวังของเด็ก ดังคำกล่าวที่ว่า "เราไม่จำเป็นต้องมีคำตอบเป็นโรงเรียนในอุดมคติเพียงโรงเรียนเดียว เราสามารถมีโรงเรียนหลายประเภทได้เป็นโหล แต่สำคัญที่ว่า เราจะต้องมีโรงเรียนหลาย ๆ ประเภท เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกันไป" การจัดการศึกษาจึงต้องตอบสนองศักยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งถูกละเลยมานาน เด็ก ๆ อ้าซ่าจำเป็นต้องเห็นวัฒนธรรม ประสบการณ์ และภาษาของพวกเขาได้รับการยอมรับและสามารถแสดงออกได้ในโรงเรียน เพื่อเป็นรากฐานในการสะท้อนเอกลักษณ์บุคลิกภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้พวกเขาได้ซึมซับรับรู้ การจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงต้องให้ข้อมูลที่นักเรียนรู้มาแล้วเป็นรากฐานของการเสริมความรู้ให้กว้างขวางมันคงยิ่งขึ้นต่อไป โดยหลีกเลี่ยงการหยิบยื่นแนวคิดสำเร็จรูปที่ตกผลึกมาจากสภาพวัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งแปลกแยกไปจากสภาพวัฒนธรรมของเด็กเอง

นอกจากนั้นแล้วการจัดห้องเรียนในบรรยากาศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญ การสอนภาษาทั้งหลายนั้นก็ไม่ควรจะเป็นเพียงแบบฝึกหัดทางภาษาศาสตร์เท่านั้น แต่ควรจะใช้เป็นโอกาสในการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีวัฒนธรรมของผู้อื่น เพื่อปลูกฝังสำนึกในเรื่องมรดก ค่านิยม วิสัยทัศน์ในอนาคตร่วมกัน การศึกษาจึงควรเป็นการกระตุ้นให้เด็ก ๆ มีความเข้าใจในเรื่องความสลับซับซ้อนทางบุคลิกภาพของผู้คนและวัฒนธรรม ของรูปแบบและวิธีการแสดงออกของความแตกต่าง ที่เป็นเอกลักษณ์ส่วนบุคคลทางด้านอารมณ์ ความใฝ่ฝันและปณิธานในการทำงาน หากเด็ก ๆ สามารถทำความเข้าใจได้อย่างแจ่มชัดในเรื่องความสลับซับซ้อนดังกล่าว พวกเขาก็จะเข้าใจในเรื่องการเกี่ยวพันโยงใย และพึ่งพากันและกันของพลโลกจากต่างวัฒนธรรม การศึกษาจึงต้องนำเสนอแนวคิดที่เที่ยงตรงของมนุษย์ทั่วโลก ซึ่งมีเอกภาพและต้องพึ่งพากันและกันอย่างมาก เสมือนครอบครัวขยายที่ใหญ่โต ซึ่งมีพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ที่เหมือนกัน และร่วมอาศัยอยู่บนโลกที่เปราะบางใบเดียวกัน การเรียนรู้ดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญในการค้นพบอย่างมีการใคร่ครวญที่รอบคอบ ถึงคุณลักษณะของรูปแบบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของสังคมมนุษย์ ซึ่งทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นสืบทอดความเป็นชุมชนผ่านกาลเวลาได้ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้เด็กอ้าซ่ารู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีภูมิปัญญาที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ได้อย่างมีเหตุผล จึงเป็นการให้ความสำคัญที่ระบบ

นึกคิดที่เป็นสายใยเชื่อมร้อยและรักษาวัฒนธรรมอ่าซ่าอันเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานเอาไว้ และสร้างประโยชน์อันเอนกอนันต์ให้กับลูกหลานและสังคมอ่าซ่าในระยะยาวต่อไป

ส่วนการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ของชนอ่าซ่าบ้านปลายฟ้า นั้น การธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็ก ๆ เหล่านี้ต้องการรักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต เด็กจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นจากคนรุ่นก่อนแล้ว เด็กยังเป็นผู้ธำรงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งนั่นก็หมายถึง การเสริมพลังให้คนมีสำนึกร่วมกัน และมีพลังที่จะมีชีวิตร่วมกันทางสังคมอย่างสืบเนื่อง แนวความคิดของ Charles F. Keyes (1982) ได้กล่าวว่า การที่สมาชิกมีความรู้สึกต้องการที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ซึ่งก็คือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั่นเอง การสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ นอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้ว ยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ด้วย และการปฏิบัติหรือการแสดงออกที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษนั้นได้แก่ ภาษา ศาสนา นิทานปรัมปรา หรือนิยายโบราณ ที่กล่าวถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษ ในการสร้างกลุ่มและถิ่นที่อยู่ ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ อันก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต้องการธำรงชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้ต่อไป จากการศึกษาพบว่า เด็ก ๆ ยังมีการรวมตัวอยู่ในชุมชนของตนเอง และยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ปรากฏเห็นอยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอาหารที่มีลักษณะเฉพาะ วัฒนธรรมภาษาที่มีความสามารถในการใช้ภาษาได้สองภาษา และวัฒนธรรมศาสนาซึ่งแม้ว่าจะมีการยอมรับความเชื่อในศาสนาพุทธ อันมีผลทำให้การปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ความเชื่อในการนับถือผีเริ่มเสื่อมคลายลงไป แต่อย่างไรก็ตามเด็ก ๆ ก็ไม่ละทิ้งการปฏิบัติตามความเชื่อแบบชาวอ่าซ่าไปทั้งหมด พวกเขายังคงมีความเชื่อโดยแสดงออกมาในรูปของการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การเซ่นไหว้บูชาผีบรรพบุรุษ อันเป็นเสมือนที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการรวมกลุ่มพวกพ้องเข้าด้วยกัน เหมือนกับที่ Malinowski (1942) ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ นั้น เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ในสังคม โดยหน้าที่ของศาสนาจะช่วยสนับสนุนกำลังขวัญของมนุษย์ และพิธีกรรมทางศาสนาจะมีหน้าที่บางอย่างในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ในสังคม

อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ของความเป็นชนอ่าซ่าในกลุ่มเด็กบางส่วน เช่น การแต่งกาย การละเล่น ดนตรี และนิทาน ก็ได้สูญหายไปแล้ว ซึ่งการสูญหายของอัตลักษณ์เหล่านั้น เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และสังคมที่มีการติดต่อกับคนไทยตลอดเวลา รวมถึงการได้เข้าสู่กระบวนการศึกษาที่ปลูกฝังให้เด็กอ่าซ่ากลายเป็นคนไทยพลอม ได้ทำให้สำนึกของ

ความเป็นคนอ้าซ่า ที่เกิดในชาติพันธุ์อ้าซ่าถูกแทรกแซง และพยายามสร้างสำนึกความเป็นคนไทยขึ้นมาแทนที่ กระบวนการนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในบริบทโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งการดำรงอยู่ในด้านวัตถุและจิตใจของเด็ก ๆ ให้เกิดภาวะไม่มั่นคงทางสังคมและจิตใจ ทุกสิ่งทุกอย่างในขณะนี้จึงเหมือนดำเนินไปอย่างควบคุมอะไรไม่ได้ เนื่องจากเด็ก ๆ ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว ขาดความรู้และขาดความมั่นใจ ภาวะความเป็นคนสองวัฒนธรรมของพวกเขา จึงดูเหมือนตกอยู่ในภาวะกระอักกระอ่วน กลืนไม่เข้าคายไม่ออก และในขณะเดียวกันความผิหว้าง (Ambivalent) จากสังคมใหญ่ ที่คอยกีดกันไม่ให้โอกาสทัดเทียมกับคนไทยคนอื่น ๆ ก็ได้นำพาเด็กอ้าซ่าไปสู่บุคลิกภาพที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมเด่น ๆ หลายประการ อาทิเช่น เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง (Insecurity) อารมณ์เสียบ่อย ๆ (Moodiness) มีความระแวงเกินเหตุ (Hypersensitivity) คำนึกถึงตนเองเกินขนาด (Excessive self consciousness) และมีความเครียดทางประสาทมาก (สนิท สมัครการ, 2544) สิ่งเหล่านี้จึงมิได้เป็นการบ่งบอกว่าชุมชนกำลังสูญเสียความหมายและคุณประโยชน์ดั้งเดิมไปเท่านั้น หากแต่พื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็กำลังผุพังลงด้วย Franz Boas (1940) เชื่อว่า แน่นนอนที่ว่า วัฒนธรรมแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ มีคุณค่าในตัวเอง มีประวัติความเป็นมา และมีพัฒนาการที่เป็นของตนเองมาแต่ยาวนาน ดังนั้น การที่วัฒนธรรมอ้าซ่าแตกต่างไปจากวัฒนธรรมไทยจึงเป็นเรื่องปกติ ในอนาคตสังคมไทยและสังคมอื่นในโลก จึงต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างกันและกันมากขึ้น เพราะสังคมไทยสามารถอยู่ร่วมกันโดยมีความแตกต่างกันได้ สำคัญก็คือว่า เด็กอ้าซ่าจะต้องมีความเข้าใจและภูมิใจในรากเหง้าของตน อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญแก่การสร้างพลังของชุมชน ที่จะช่วยสนับสนุนให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ ด้วยการประยุกต์วัฒนธรรมอันหลากหลายที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพชนนั้น มาปรับใช้ให้เข้ากับการดำรงชีพในปัจจุบัน ดังข้อค้นพบของ ภัทรพร สิริภาณจน (2537) ซึ่งได้กล่าวสรุปว่า การที่สังคมประกอบด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายนับเป็นปรากฏการณ์ที่ดี เพราะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ในการเลือกตัดสินใจยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเอง และเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้มากขึ้น ทำให้มีการพัฒนาทางวัฒนธรรม เพื่อให้สังคมที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่จำเป็นต้องประสบปัญหาด้านความขัดแย้งเสมอไป แต่สมาชิกของคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เข้าใจวัฒนธรรมของตนอย่างถูกต้อง และรู้จักประยุกต์วัฒนธรรมของตนให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติ การดำรงอยู่ของชนอ้าซ่าจึงเป็นการสร้างสีสันอันหลากหลายให้กับสังคมไทย ในฐานะที่คนอ้าซ่าเป็นชนกลุ่มน้อย อาศัยอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมไทยมาเป็นเวลานาน รับเอาอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมไทยหลายประการมาเป็นของตน และยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นเสมือนโลกไร้พรมแดน การมีวัฒนธรรมของชาติยังเป็นสิ่งจำเป็น แต่วัฒนธรรมนี้จะไม่ใช่วัฒนธรรมหนึ่งเดียว (Mono culture) เพราะวัฒนธรรมหนึ่งเดียวจะส่งผลร้ายต่อคนไทย เช่นเดียวกับที่พืชเศรษฐกิจเดียว (Mono Crop) ได้ส่งผลเลวร้ายต่อผืนแผ่นดินไทยมาแล้ว (ธีรยุทธ บุญมี, 2538) ดังนั้นเราจึงต้องมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multicultural) และไม่ใช่มีวิถีชีวิตที่เหมือน ๆ กันไปหมด (Uniformity) แต่ควรเป็นวิถีชีวิตที่หลากหลาย หนักแน่น และช่วยกันเปล่งประกายออกมาเป็นองค์รวมที่เรียกกันว่า "วัฒนธรรมไทย" โดยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า เด็กอำเภอบ้านปลายฟ้ามีแนวโน้มที่จะกลายเป็นคนไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้าในปัจจุบัน เป็นผู้เกิดในเมืองไทย มีสัญชาติไทย รับประทานอาหารจากโรงเรียนของรัฐบาลไทย มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนไทย และมีอนาคตอยู่ในเมืองไทย แม้ว่าเด็กอำเภอบ้านปลายฟ้าจะยังคงยึดถือในประเพณีอำเภอบางอย่าง เพื่อระลึกถึงความเป็นคนอำเภอรือระลึกถึงบรรพบุรุษ ผู้ล่วงลับไปแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีผลทำให้เกิดความขัดแย้งต่อสังคมไทยแม้แต่น้อย แต่กลับเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยยึดเหนี่ยวให้ชนอำเภอรวมกลุ่มกันเป็นปึกแผ่น (Solidarity) เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอรือสิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอรือในสภาวะที่ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารระดับประเทศ

เมื่อมองในมุมมองที่ลึก ๆ แล้ว การพัฒนาชาวเขายังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นความจำเป็นที่รัฐน่าจะดำเนินการต่อไป คือ การชี้แนะให้ชาวอำเภอรือสามารถก้าวเดินไปถึงจุดที่เป็นคนไทยทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม และทำให้มั่นใจว่าตนเองเป็นคนไทยที่มีจิตสำนึกของความเป็นคนอำเภอรือ และควรมีบทบาทในการปลูกจิตสำนึกให้คนอำเภอรือรักและห่วงใยในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง เพื่อจะได้อนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองให้ดำรงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

การจัดการศึกษาในสถานศึกษาต้องเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในสิทธิและเสรีภาพ ในความมีเอกลักษณ์และความเป็นตัวของตัวเองของแต่ละครอบครัวและชุมชน โดยไม่เข้าไปครอบงำ ทำลาย ปิดเบียด หรือก้าวก่ายแทรกแซงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชน แต่ต้องอุดหนุนและสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถรักษาและพัฒนาระบบคุณค่าต่าง ๆ รวมไปถึงความคิดและความเชื่อของตนไว้ได้ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการเรียนรู้จักปัญหาและเรื่องราว รวมทั้งประวัติศาสตร์ของชุมชน ด้วยการส่งเสริมให้

ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนของหลักสูตรเนื้อหาการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเป็นแบบพอยู่พอกิน ทำให้คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรักใคร่สามัคคี แต่วัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาทำให้คนในชุมชนเกิดความฟุ้งเฟ้อ ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัว เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกัน ในข้อนี้คนในชุมชนจึงควรได้เกิดความคิดตระหนัก

ข้อเสนอแนะสำหรับเด็กอำเภอ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถมีชีวิตรอดอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง เด็กอำเภอจึงควรมีวิจารณญาณในการเลือกสรรวัฒนธรรม โดยไม่มองว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเป็นสิ่งล้าสมัย แต่ควรมองว่าความแตกต่างของวัฒนธรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อที่จะดำรงชีพอยู่ในสังคมไทยได้อย่างปลอดภัย ภายใต้จิตสำนึกของการเป็นคนไทยแต่ต่างเผ่าพันธุ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

วัฒนธรรมของชาวเขาในแต่ละกลุ่มแต่ละเผ่า ต่างมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ที่คนรุ่นหลังควรต้องอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป คงเป็นที่น่าเสียดายหากต้องถูกเปลี่ยนแปลงและถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามา ซึ่งวัฒนธรรมเดิมอาจสูญหายไปได้ในที่สุด ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงน่าจะมีการศึกษาถึง รูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับชาวเขา เพื่อให้ชาวเขาสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม มีจิตสำนึกที่ดีต่อเผ่าพันธุ์ของตน และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองที่มีประโยชน์ มีคุณค่าในผืนแผ่นดินไทยได้สืบไป